

Iwona Fechner-Sędzicka

**Jak rozpoznawać i zaspakajać potrzeby uczniów
- czyli o identyfikowaniu, planowaniu i działaniu nauczyciela.**

Trudności związane z identyfikacją uczniów zdolnych

---

1. Nauczyciel ma obowiązek realizować podstawę programową - „*Podstawa programowa to zapis tego, czego państwo zobowiązuje się nauczyć przeciętnie uzdolnionego ucznia*”. Konsekwencja w/w zapisu dla pracy nauczyciela - podstawa programowa musi być realizowana w stosunku do każdego ucznia. Konieczność objęcia indywidualną opieką każdego ucznia wymaga od nauczyciela wiedzy z zakresu psychologii i pedagogiki oraz rozległych kompetencji i umiejętności w obszarze indywidualizacji pracy z uczniem.
2. Do szkół trafia większa ilość uczniów mających trudności w nauce (uczniowie z różnymi zaburzeniami, schorzeniami, niedostosowaniami itp.). Konsekwencją tego jest niekiedy nadmierne koncentrowanie się w pracy na diagnozach negatywnych, zbyt mała koncentracja na diagnozach pozytywnych.
3. Poznanie wszystkich uczniów w klasie i zidentyfikowanie ich zdolności to dłuższy, wymagający czasu, wiedzy i doświadczenia proces pociągający za sobą konieczność wnikliwej obserwacji, rozmów, wywiadów, analizy wytworów, itd. Niezbędna do tego jest wiedza i doświadczenie – w przypadku ich braku może dojść do pomyłek takich jak: rozpoznanie zdolności przy jednoczesnym braku rozpoznania trudności w nauce, rozpoznanie trudności w nauce przy równoczesnym nierozpoznaniu zdolności, nie rozpoznanie ani zdolności ani trudności w nauce (w o cenie nauczyciela jedno anulują drugie – „raz wydaje się być zdolny a innym razem ma kłopoty z nauką, czyli jest przeciętny”)

1

4. Korzystanie z wiedzy potocznej i wiara w funkcjonujące od lat w szkołach stereotypy na temat ucznia zdolnego oraz jego funkcjonowania w szkole utrudniają niekiedy precyzyjną identyfikację.

---

10 oznak świadczących o tym, że uczeń jest wybitnie uzdolniony
(za Nęcka E. (2003), *Inteligencja. Geneza, struktura, funkcje*, Gdańsk)

---

1. **Ciekawość poznawcza**- dzieci wybitnie zdolne są szczególnie dociekliwe; interesują się sprawami ogólnymi i abstrakcyjnymi.
2. **Spostrzegawczość** - zdolne dziecko zauważa najdrobniejsze szczegóły, dostrzega też subtelne różnice między obiektami lub ideami.
3. **Zainteresowania** - są niezwykle szerokie, a w wybranych dziedzinach bardzo pogłębione, dotyczą zwykle poważnych spraw i problemów.
4. **Słownictwo**- wybitne dziecko błyskawicznie uczy się słów, zwykle też bezbłędnie je rozumie, dobrze różnicuje znaczenia pojęć.
5. **„Polykanie” lektur**- szybkość czytania przekłada się na olbrzymią liczbę lektur. Dziecko wybitnie zdolne czyta i ze zrozumieniem, posiada umiejętność referowania przeczytanych treści.
6. **Wyobraźnia** - dziecko wybitnie zdolne ma dużą łatwość uruchamiania wyobrażeń. Dotyczy to wyobraźni odtwórczej, powielającej uprzednie spostrzeżenia, a przede wszystkim twórczej, prowadzącej do nowych pomysłów.
7. **Koncentracja i wytrwałość** - uwaga zdolnego dziecka działa szczególnie skutecznie - ułatwia to długotrwałą koncentrację i zwiększa odporność na zmęczenie.
8. **Samokrytycyzm** - wybitnie zdolne dziecko stawia sobie wysokie wymagania, jest samokrytyczne i ciągle niezadowolone z własnych osiągnięć.

9. **Dojrzałość** - dziecko wybitnie zdolne często dorównuje dorosłym poziomem prowadzonej rozmowy; wysławia się w sposób typowy dla dorosłych, nie zadowala się w dyskusji argumentami pozornymi lub niezbyt uzasadnionymi.

10. **Żwawość intelektualna**- dziecko zdolne łatwo popada w stan ekscytacji nowym problemem, czerpie przyjemność intelektualną z jego rozwiązania.

Potrzeby uczniów zdolnych

---

1. Uczniowie zdolni/uzdolnieni powinni czuć się komfortowo sami ze sobą, mieć świadomość różnic oraz możliwych konsekwencji z nich wynikających.
2. Uczniowie zdolni/uzdolnieni potrzebują ciągłej stymulacji, odmiennego wsparcia ponieważ uczą się nie tylko szybciej, ale również inaczej i powinni rozwijać potencjał, jaki mają w swoim posiadaniu.

Uczniowie zdolni spędzając mniej czasu na wykonywaniu standardowych zadań dla wszystkich mają więcej czasu na pracę indywidualną koncentrującą się wokół rozwijania ich zdolności.

Zdolni uczniowie mają zwykle większe potrzeby w zakresie inteligencji emocjonalnej. Wielu z nich to osoby bardzo wrażliwe, intensywniej przeżywające i odpowiadające na doświadczenia negatywne. Występująca u nich często asynchronia rozwojowa powoduje, że mają trudności z dostrzeganiem emocji u siebie i innych, nazywaniem ich i zarządzaniem nimi. Jeśli nauczycielowi nie uda się zrozumieć ich potrzeb w tym zakresie i ich zaspokoić może to prowadzić do izolacji, złości, frustracji, gniewu, a nawet depresji.

Rozwój emocjonalny i społeczny ucznia uzdolnionego często nie idzie w parze z jego rozwojem intelektualnym. Konieczne jest stałe monitorowanie stanu emocjonalnego i relacji społecznych (klasa, szkoła, dom, grupa rówieśnicza), szybkie indentyfikowanie pojawiających się problemów oraz udzielanie wsparcie w ich rozwiązywaniu.

Uzdolnieni uczniowie potrzebują szczególnego wsparcia emocjonalnego i społecznego.

O tym pamiętaj planując i podejmując działania w pracy z uczniem zdolnym

---

Zapewnij odpowiednie wyzwania

Zaplanuj zajęcia różnorodne i otwarte, tak aby miał na nich co robić zarówno uczeń najslabszy jak i najzdolniejszy w klasie – zapewnij wybór. Uczniowie uzdolnieni mogą np. poznawać/zgłębiać określony temat na własną rękę, pod kierunkiem nauczyciela. Możesz również grupować zdolności i pozwolić uczniom pracować w niewielkich zespołach tworzonych w oparciu o podobne zdolności. Wymaga to co prawda starannego planowania ale pozwala lepiej zaspokajać potrzeby uczniów.

Pozwól każdemu pracować we właściwym dla niego tempie

Nie oczekuj od ucznia zdolnego, że po szybkim wykonaniu zadania z pokorą poczeka na innych. On chce pracować we własnym tempie, na odpowiednim dla siebie poziomie. Konieczność „czekania na innych” prowadzi do nudy, frustracji, odmowy wykonywania rutynowych i monotonnych prac, obniżeniem samooceny spowodowanym efektem asymilacji oraz utraty zainteresowania szkołą.

Zadbaj o rozwój we wszystkich sferach

Asynchroniczny (nieharmonijny) i dyssynchroniczny (nierównomierny w czasie) rozwój intelektualny, psychomotoryczny i emocjonalny nie jest wyłącznie domeną uczniów wybitnie uzdolnionych, ale często się pojawia i jest bardziej widoczny właśnie w tej grupie. Poziom dojrzałości emocjonalnej i społecznej nie może nadążyć za zaawansowanym rozwojem intelektualnym, np. dziecko pięknie się wypowiada, ale nie potrafi nic napisać, uczeń potrafi czytać i ma rozległą wiedzę ogólną, ale nie umie zawiązać butów, uczennica klasy II poziomem wiedzy przerasta czwartoklasistę, ale zupełnie nie radzi sobie z emocjami itp.

Skoordynuj działania szkoły i domu

Warto pozyskać rodziców uczniów zdolnych do współpracy, posłuchać co mają do powiedzenia, wymienić się doświadczeniami. Nie tylko uczniowie uzdolnieni, ale również ich rodziny odczuwają niekiedy poczucie izolacji. Szkoła nie oferuje im tak szerokiego wsparcia,

jak w przypadku uczniów z różnymi dysfunkcjami czy zaburzeniami. Ostatecznie przecież rodzice i nauczyciele chcą tego samego dla dzieci – aby odniosły sukces.

Uczniowie zdolni mają specjalne potrzeby edukacyjne!

Potrzebują indywidualizacji nauczania, ciekawych zajęć w szkole i poza nią.

Działania, które warto stosować

- stopniowe zwiększanie wymagań, jednak takie, które nie przekracza możliwości ucznia,
- ciekawe prowadzenie lekcji,
- wprowadzanie inspirujących elementów materiału, wykorzystanie wiedzy pozaszkolnej uczniów, przydzielanie im ról, np. przez prowadzenie zajęć grupowych, opracowanie referatu itp., stwarzanie dodatkowych motywacji do zdobywania wiedzy oraz jej ujawniania,
- umożliwianie indywidualnego toku nauki z poszczególnych przedmiotów lub przenoszenie do klas programowo wyższych z jednego lub kilku przedmiotów, o ile uczeń wykazuje ponadprzeciętne zainteresowania i zdolności,
- zachęcanie do udziału w konkursach, olimpiadach oraz do korzystania z rozmaitych zajęć pozalekcyjnych w celu rozwijania zainteresowań oraz aktywności poznawczej uczniów uzdolnionych,
- tworzenie atmosfery akceptacji, wyrażanie zadowolenia z sukcesów i równocześnie czuwanie, aby nie doszło do powstania niekorzystnych wychowawczo postaw

Metody i formy pracy na lekcji – przykłady:

1. Indywidualizacja

- prowadzenie fragmentów lekcji przez ucznia,
- możliwość realizacji innych treści, materiału pogłębiającego i poszerzającego oraz treści z dziedzin pokrewnych
- różnicowanie prac klasowych i domowych, swoboda w wyborze formy i treści pracy,

- planowanie przez ucznia swojego rozwoju, korzystanie z konsultacji,
- realizacja treści w sposób holistyczny, interdyscyplinarny
- udział w pracach badawczych, eksperymentach, projektach
- dbałość o kształcenie kompetencji kluczowych,
- wykorzystywanie bogatych i zróżnicowanych źródeł informacji,
- rozszerzanie i pogłębianie materiału o treści z wyższego etapu edukacyjnego, zajęcia pozalekcyjne, zajęcia w grupach jednorodnych i zróżnicowanych
- klasy autorskie, koła zainteresowań, w tym kursy, czaty, fora on-line
- zajęcia z twórczości, kreatywnego myślenia, własnego rozwoju np. autoprezentacji, zarządzania własnym potencjałem
- realizacja projektów (w tym: badawczych, interdyscyplinarnych)
- koła naukowe, obozy naukowe
- seminaria, konferencje prowadzone dla zdolnych we współpracy (np. szkoły z uczelniami wyższymi – studenckimi kołami naukowymi – realizacja wspólnych projektów badawczych)
- udział w konkursach, zawodach, panele dyskusyjne

Zajęcia pozaszkolne:

- zajęcia na wyższej uczelni, wolontariat studencki,
- udział w studenckich kołach naukowych,
- uczestniczenie w zajęciach instytucji kulturalno – oświatowych np. PAN, Krajowy Fundusz na Rzecz Dzieci
- udział w olimpiadach, konkursach, festiwalach naukowych, artystycznych, sportowych
- korzystanie z oferty specjalistycznych centrów wspierania zdolności w kraju i za granicą,
- udział w spotkaniach z Top - Talentami ze świata biznesu – wsparcie w zaplanowaniu ścieżki kariery zawodowej, podzielenia się wiedzą dotyczącą rozwoju, wewnętrznego motywowania itp.